

glas

Slovenske kulturne akcije

Leto XXIV, 4

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

April 1977

Sredi cerkvenega krščanstva se je kot parazitska plesen vrasla nekrščanska delitev na pravoverne in heretične; na pravoverne in pogane, brezverce. In ko se je razmahnilo zanostveno delo tudi na proučevanje družbe, hoče kdo deliti ljudi na tiste, ki imajo „pravilen, znanstveni nazor“ in na one, ki nazirajo zastarel in „neznanstveno“. Že ena sama misel, ki zbira v pripadnost, je lahko ločnica med „pravimi“ in „našimi“ ter „drugimi“. Tako kot krščanstvo ni pregnalo suženjstva z materialnega in organizatoričnega sveta, tudi ni pregnalo tisoč načinov ekskluzivizma, ki po nekem nebitvenem razpoznavnem ali združevalnem znaku razdeljuje ljudi v bistvenih vprašanjih.

Vendar pa, tako kot je krščanstvo radikalno utemeljilo človekovo enakost in svobodo, je utemeljilo tudi duhovno, religiozno vesoljnost nad sektaškimi ekskluzivizmi v verovanju in naziranju. Iz evangelija vemo, da veje duh koder hoče. Da se ne ozira na iočitvene znake raznih skupin, ki hočejo vse poti razen svoje proglasiti za pogubne. Kristusovo vedenje je za pristranskega malomeščana, ki nam žuga zdaj iz te zdaj iz druge nazorsko-verske metropole, eno samo pohujšanje. Samo vesoljno – katoliško čuteč in pojmujoč človek razbira v njegovem druženju z izvržki družbe bogastvo mnogopotja.

Katolištvo ni v tem, da vidiš v vsakemu človeku Rimljana, ampak Kristusa! Katolištvo ni v tem, da vse ljudi spreobrneš k enemu obredu, ampak v tem, da v vsakem obredu prepoznaš isto daritev! Katolištvo ni niti v tem, da vsakogar spreobrnemo v izgovor imena Bog; je v tem, da tudi v napadu na to ime in na vero vidiš neko globljo pravičnost, neki neplačani račun, nekega nezakonskega otroka svoje verske prakse... ne vesolje rimsko; Rim naj bo vesoljen!

vinko ošlak
temelji humanizma
(naše tromostovje,
ljubljana 1976)

helsinki II ...

NAŠA LUČ, mesečnik za Slovence na tujem, je aprila letos v uvodnem zaglavju „Med nami rečeno“ zapisal nekatere več kot tehtne zaznave ob pripravah na letošnjo II. helsinško konferenco, ki bo od junija naprej v Beogradu razpravljala o evropski varnosti in človekovih pravicah. Konferenca, kjer bodo zastopane skoraj vse države našega planeta, tudi Vatikan, naj bi predvsem ugotovila, koliko so se podpisniki I. konference 1975 v Helsinku držali sklepov o brambi človekovih pravic na tej in na oni strani stene. Primerno je, če naše bravce seznanimo z uvidi te pomembne slovenske zdomske revije.

VALLOVI, ki jih je v vzhodni Evropi sprožila helsinška konferenca s svojimi sklepi o človekovih pravicah, se vedno bolj širijo. Ti sklepi postajajo za tamkajšnje socialistične države-podpisnice bumerang.

Najprej so pograbili te sklepe borci za osebne svoboščine v Sovjetski zvezi in na glas zahtevali od svojih voditeljev, da jih uresničijo. Za njimi so se oglasili napredniki na Poljskem, češkoslovaškem, v Vzhodni Nemčiji in Rumuniji, zadnji čas pa so dosegli valovi že tudi Jugoslavijo.

Mednarodni tisk sicer stalno ugotavlja, da so človeške pravice med vsemi socialističnimi državami še najmanj teptane v Jugoslaviji, vendar zelo pozorno spremlja in zapisuje zahteve po življenju osebnih svoboščin tudi tu. V zadnjem času so doslej zabeležili naslednje pozive:

- Skupina 61 beograjskih občanov je vložila pri jugoslovanskem ustavnem sodišču vlogo proti samovoljnemu odvzemanju potnih dovoljenj.
- Profesor prava na beograjski univerzi je protestiral pri istem sodišču proti omejevanju svobodnega informiranja in tiska. Navedel je, da je to omejevanje v več republikah in provincah celó uzakonjeno.
- Bivši Titov najožji sodelavec Milovan Djilas je očital oblastem, da imajo zaprtih 600 političnih jetnikov, kar je rekord tako z ozirom na predvojno Jugoslavijo kot na današnjo Sovjetsko zvezo. Ugotovil je, da oblasti tudi sicer stalno kršijo človeške pravice.
- Trije člani organizacije za osebne svoboščine Amnesty international iz Frankfurta so posredovali pri jugoslovanskih oblasteh za izpust iz ječe pisatelja Mihajla Mihajlova in pravoslavnega duhovnika Bankovića. Iz beograjskega hotela, kjer so si najeli sobe, so skušali doseči nekatere oblastnike, začeli so gladovno stavko, sklicali časnikarsko konferenco in dajali razne izjave. Oblastniki niso sprejeli ne njih osebno ne njihovih pisem, ampak so jih poslali iz Jugoslavije.

Socialistična oblast v državah vzhodne Evrope je gluha za vse proteste svobodnjakov in jih skuša na najrazličnejše načine utišati: zaslišuje jih in jim grozi, javno jih smeši in zmerja, vlačí jih po zaporih in pošilja jim nepodpisana grozilna pisma. A ti pogumni ljudje si ne puste do živenga in njihovih glasov ni mogoče več utišati.

V posebno neprijetnem položaju se nahaja Jugoslavija, ker bo ona gostila letošnjo pohelsinško konferenco za varnost in sodelovanje v Evropi. Preveč očiten bi postal njen dvojni obraz, ko bi na eni strani gostila ljudi, ki se vsaj z besedami potegujejo za človeške pravice, istočasno pa bi prišlo na dan, da jih sama gazi. Zato skuša mrzlično odpravljati najbolj kritične primere zatiranja osebnih svoboščin. V zadnjem času je objavil tuji tisk novico, da namerava jugoslovanska oblast izpustiti vrsto političnih jetnikov. Vse lepo in prav, vendar menimo, da so vsako ustvarjanje videza in vsi delni ukrepi končno le kot krpanje stare strehe: komaj jo za silo zamašiš na enem koncu, že začne teči skoznjo na drugem. Edina rešitev je nova streha.

Tako je treba razumeti tudi izjavo Milovana Djilasa, vredno slehernega naprednega državnika: ko bi bil on na oblasti, tako je izjavil, bi uvedel v Jugoslaviji popolno demokracijo, korak za korakom, kakor se to dogaja zadnji čas v Španiji.

V majski številki letos spet na uvodnem mestu v isti reviji beremo tele zaznave, tudi na predvečer Helsinški II v Beogradu:

Zadnje čase je postala Cerkev doma v tamkajšnjem režimskem tisku naenkrat nenavadno prisotna. Tega nismo bili nikdar po vojni vajeni. Naj navedemo primere te sedanje prisotnosti:

• Običajna sobotna priloga osrednjega slovenskega dnevnika Delo je 13. marca objavila obsežen razgovor uredništva z ljubljanskim nadškofom dr. Pogačnikom o mestu in vlogi Cerkve v današnji slovenski družbi.

• Ljubljansko Delo je prineslo 1. marca zapis in fotografijo o obisku Edvarda Kardelja pri svojem nekdanjem profesorju verouka na učiteljskišči dr. Demšarju in z objavo dveh velikih fotografij obeh.

• Ljubljansko Delo je zabeležilo 16. marca obisk predstavnikov obeh slovenskih manjšinskih organizacij pri slovenskih škofih v Ljubljani. Škofje so predstavnikom obljubili, da se bodo na pristojnih mestih zavzeli za njihove pravice.

Odkod naenkrat takšna navzočnost Cerkve v versko „neutrnih“ družbenih občilih SR Slovenije? Ali gre pri tem za prve lastovke, znanilke pomladi, ali pa le za Potemkinove vasi, to je, za pesek v oči, tik pred začetkom pohelsinske konference v Beogradu?

Mednarodni tisk sicer res odkriva zadnji čas v jugoslovanski skupnosti znamenja večje strpnosti, pogojene zlasti od vedno večje sovjetske nevarnosti, a stvarni zapisi domačega tiska povsem jasno ugotavljajo, da je ta strpnost možna le znotraj trdno zakoličenih meja socialistične samoupravne družbe, torej znotraj enopartijskega, to je, nedemokratskega sistema. Nekaj teh zapisov:

• Republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen je na novinarski konferenci 16. marca ugotovil, da „se je

močno zvečal obračun pri odkrivanju in prijavljanju kaznivih primerov na notranjem področju proti spodkopavanju družbene ureditve“ (Delo, 17. marca). O helsinški pravici svobodne odločbe narodov ni torej še nobenega govora.

• Medtem ko je ljubljanski nadškof v omenjenem razgovoru z Delom omenil vrsto težav (nagajanje vernim učiteljem, iznajdevanje klerikalizma, zaviranje gradnje kulturnih objektov, ateizacija šole, široko dovoljevanje splava, oviranje verskega življenja na sploh, diskriminacija duhovnikov-nečlanov Duhovniškega društva pri zavarovanju in druge), je komisija SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi tri dni kasneje ugotovila, da so „odnosi med našo socialistično samoupravno družbo in verskimi skupnostmi v SR Sloveniji urejeni“; pojavljajo da se le občasne težave, ki pa se rešujejo po načelih, sprejetih v NOV. (Delo, 16. marca.)

• Koordinacijski odbor za urejanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi je sprejel stališče, da uveljavlja šola marksizem kot znanost ter napotilo za revolucionarno akcijo in učitelj, ki ne vzgaja v smislu marksizma, si „lahko izbere drug poklic“ (Delo, 26. marca). Kje je pravica naroda, da si sam določi, kako naj šola njegove otroke uči in vzgaja? In kje je pravica učiteljev, da učijo in vzgajajo otroke svetovnonazorsko nevtralnno, brez vseh predznakov?

Pri sedanji nenadni navzočnosti Cerkve v javnih občilih torej le še ne gre za prve lastovke.

La libertad emana de Dios, por eso y por sobre todas las cosas es la ley natural que exige la obligación moral de observarla y respetarla. De lo contrario, se cae en libertinaje. Por eso que vivir en libertad cuesta, porque en el fondo es un problema de educación moral. Todo totalitarismo contraría la ley natural y bajo ninguna circunstancia puede adquirir vigor de una verdadera ley moral. Lenta e inexorablemente conduce a negar los derechos de la persona humana, su dignidad y su libertad, y así el hombre masificado se trasforma en una rueda del colosal sistema.

... Quien se ciega en su pasión se hace impermeable a otras opiniones distintas a la suya, desde ya es un perturbado, porque le falta amplitud de criterio y ha caído, en consecuencia, en la más triste enfermedad de sus fuerzas morales, el fanatismo. El fanático es en el fondo un débil mental que, convenientemente explotado, odia hasta llegar a matar a quien sea y sin miramientos. Fanático es también el ideólogo, más dañino que el anterior, porque sabe captar, transmitir y persuadir con el contenido de su ponzoña ideología, pero jamás arriesga su vida.

... Tener mando no significa tener autoridad, la autoridad es legítima cuando proviene del poder moral que tiene el que manda. Debe ejercerse con decisión y energía, pero con dignidad y justicia. Exige renunciamentos, ya que debe proyectarse a través del ejemplo personal.

coronel Juan C. Bilbao

director del Liceo Militar General Paz,
Córdoba, Argentina

novi odbor s k a

Ker se je izid te številke zakasnil za mesec dni in je bila med tem že tudi redna skupščina Slovenske kulturne akcije, predstavljamo tokrat članom, prijateljem in bravcem novi upravni odbor. Daljše poročilo o skupščini pa bomo objavili v bližnji majsko-junijski številki.

V soboto, 21. maja 1977, je bila na sedežu ustanove v Buenos Airesu redna dveletna skupščina Slovenske kulturne akcije. Ob tej priložnosti je bil izvoljen tudi nov upravni odbor:

predsednik dr. Tine Debeljak
podpredsednik arh. Marjan Eiletz
tajnik Ladislav Lenček CM
blagajnik Lojze Rezelj
nadzorniki dr. Vinco Brumen, Joža Vombergar
in dr. Jože Krivec

Posamezni odseki bodo ob začetku redne delovne sezone poskrbeli tudi za vodstvo, kjer je to mesto izpraznjeno v zgodovinskem, filozofskem in gledališkem odseku. Ker je bil član g. Lojze Rezelj izvoljen za blagajnika, po pravilih ne more hkrati vodstveno delati še na drugih področjih v ustanovi. Imena novih vodij, ki jih bodo člani v posameznih odsekih izbrali, bomo objavili v listu, brž ko nam bo tajništvo poslalo sporočilo. V majsko-junijskem Glasu bomo skušali nakazati tudi glavne smernice za novo delovno sezono Kulturne akcije.

sedemnajst besed

(na mesto... in na vas)

ZA PESEM JE TREBA MOČI,
KER DUH, KAR JE, PREBAVLJA;
A NEKATERE ŽALOSTI ZOBJE NIKDAR NE
ZGRIZEJO.

sedemnajst besed je že en možen način rabe
sedemnajst japonskih zlogov za pesem.

VELIKA NOČ S SOLZO V TREPALNICAH

In tudi letos rekel sem Nedelji:
„Velika noč s solzo v trepalnicah:
nasmehni se! Odeta v sonc kimono,
s cvetličnim pasom, z zmago v prstanu...
naj cokle v bolnici temè – donijo!“

Pogumno skušala se je smehljati
in skoraj sram je je solzá kraj ust,
na trave strese jih, vsevprek v grmovje,
da kakor biseri na hladu tlé
v resnice večno mavričnem dotiku.

„Kako si lepa!“ izpovem Nedelji,
in vsako leto bolje me razume,
in ko se zvečerí je vsa ponosna
na znamenja in brazgotine križa.
In kot nekoč je mrak iz zvezdnih dalj.

na enaindvajseto veliko noč v tokio, 1977.

o balantičevem zbranem delu

V tržaško-goriški demokratični tednik NOVI LIST je kritik – f j –, pod stalnim zaglavjem „Iz kulturnega življenja“ v številki 5. maja 1977 zapisal tole tehtno recenzijo o Balantičevem Zbranem delu, ki je izšlo lani pri Slovenski kulturni akciji. Kritiko je naslovil „Zbrano delo pesnika Balantiča“:

Kot svojo stoto in torej jubilejno publikacijo – in v zvezi s Cankarjevim letom, kot je rečeno – je izdala Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu Zbrano delo Franceta Balantiča. Balantič je bil v letih pred zadnjo vojno in do svoje prerane tragične smrti v noči od 23. na 24. novembra 1943 eden najboljših v tedanji mladi pesniški generaciji, če ne sploh najboljši. Morda bi mu lahko postavili ob stran Jožeta Udoviča, ki ga nadkriljuje po jezikovni negovanosti svojih pesmi in po kulturi, a ga gotovo ne dosega po spontanosti in globoki elementarnosti doživetij.

To je že tretja izdaja zbranih Balantičevih pesmi. Prva je izšla pod naslovom „V ognju groze plapolam“ leta 1944 v Ljubljani – uredil jo je Tine Debeljak, ki ji je napisal tudi uvod in opombe –, druga pa leta 1956 pri Kulturni akciji v Buenos Airesu. Tudi to je uredil Tine Debeljak. Poleg tega je izšlo še nekaj knjig, ki so zajele del Balantičevega pesniškega dela. Leta 1944 je izšla bibliografska izdaja „Venec“, za katero je napisal uvod Tine Debeljak. Mohorjeva družba v Celovcu je objavila leta 1967 miniaturno izdajo njegovih pesmi. Državna založba Slovenije pa je pripravila leta 1966 Balantičevo zbirko „Muževna steblika“, kakor jo je bil sam uredil za tisk že med vojno, toda zbirka zaradi ovir politične ali boljše ideološke narave ni prišla v javnost in prodajo. Za tisk jo je pripravil in ji napisal uvod Mitja Mejak. To novo, tretjo izdajo zbranega dela, ki je najpopolnejša in po prvi presoji tudi najbolj skrbno urejena, pa je pripravil France Papež. Treba pa je tudi reči, da je imel Papež neglede na svoj veliki trud vendarle lažje delo kot prejšnji uredniki, ker je našel mar-

sikaj, kar je v zvezi z verzijami Balantičevih pesmi in z njihovim nastankom, že razčiščeno.

Kljub temu – ali boljše rečeno prav zaradi tega – pa se nam zdi uvod v zbirko, ki ga je napisal urednik Papež, prekratek in preveč redkobeseden. Menimo, da bi bil mogoče napisati za to priložnost obširnejšo študijo o Balantiču kot izrednem pojavu slovenske poezije v vojnih in zadnjih predvojnih letih in kot morda bolj podzavestnem kot zavestnem glasniku svoje resnično tragične generacije in njenega apokaliptičnega občutja sredi svetovnega požara. Sicer v elegantnem slogu napisan uvodni esej je ob vsem tistem, kar vsebujejo Balantičeve pesmi, vse preveč hladen, skoro suhoparen – vsaj tako ga občutimo. Isto velja za pripombe. Toda po drugi strani ima to za ugodno posledico, da uredniški prispevek k izdaji ne stopa preveč v ospredje in ne pregrinja pesnikovega dela samega, kot se je to zdelo pri prejšnji izdaji, in ta prednost daleč odtehta omenjeno pomanjkljivost, če jo že lahko tako imenujemo in če ne gre morda tudi samo za urednikovo skromnost in diskretnost spričo pesniškega zaklada, ki ga vsebuje knjiga. Priznati pa moramo tudi, da je urednik v uvodu omenil vse bistveno. Naj navedemo le značilni zaključek Papeževega uvodnega eseja, kjer pravi: „To je Balantič: strast in hrepenenje, vera in upor. Njegova poezija ne pozna ničesar takega, čemur bi lahko rekli poetični aktivizem; svoje pesmi ni posvetil nobeni politični ali družbeni skupini. Rahločutna lirika, spočeta kot čustveno duhovni izraz človeka, ki je dozorel – kot toliko naših pesnikov – v težkem času, prehaja čista v kozmično duha. Nostal-

gična pastirska in domačijska pesem tega velikega slovenskega ekspresionista se ob vabljenosti in močeh sveta razvršča v tragično doživetje časa in v metafizične spoznave. Občutenje zgodovinske stvarnosti prehaja v videnje mističnih stvarnosti življenja in smrti, lepote in resnice.“

Kako pa doživljata slovenski bravec in kritik Balantičeva poezija danes? Kaj odkrivamo v njej? Kaj nam pove? S čim nas gane in nam daje misliti?

Predvsem nas pretrese stalna slutnja smrti v njegovih pesmih. Skoraj se zdi, kakor da je vnaprej vedel, kako mlad bo umrl in kako strašna smrt ga čaka. Drugače si skoro ni mogoče razlagati te neprestane misli na smrt v njegovih pesmih. Tako na primer pravi v prelepi ljubzenski pesmi „Jesenski spev“:

Odpadel na črna bom tla,
saj dišim že kot gnila trava in listje,
trohnm žem, moj dih in moj glas ves nečist je,
smrt mi v očeh plapola.

In deklica joče: „Odšel je, ne bo se več vrnil,
nič več ne bova odpirala popja cvetov,
nič več ne bova žgala v poletni noči kresov,
da zasanjani dim oči bi nama počrnil.
Vem, da nikoli ne bom mu mogla s sadovi postreči,
ki divja sem čula nad njimi vse bedne noči,
o vem, ubogi, ne bo mogel jih niti zavreči!
Kako ta praznosta za njim me boli, kako me boli!

Podobni motivi se ponavljajo v mnogih pesmih. Ne bi mogli reči, da je to znak kakšne dekadence v Balantičevi poeziji, ampak se zdi bolj izraz groze spričo vzbuha in zmagoslavja totalitarnih fašističnih sistemov in totalitarne rdeče revolucije, nosivcev in oznanjevalcev boja, smrti in rušenja. Pesnikova duša skoro kaotično išče zavetje pred tem viharjem, ki gre čez svet, kot preplašena ptica pod kapom domačijstva, v veri, kot npr. v pesmi „Božja ljubezen“, in v ljubezni, ki je polna čutnosti, kakor da skuša v čutni omami pozabiti grozo, ki ga prevzema, a hkrati poglobljena do skoraj religiozno občutnega ljubzenskega žrtvovanja. Toda ljubezen, niti čutna, niti duhovna, mu ne

nudi pozabe. Zavest grozotnosti dogajanja okrog njega ga ne zapusti niti za hip. V tem dogajanju vidi zmagoslavje blaznosti. V pesmi „V kapucah blaznosti“ pravi:

V kapucah blaznosti oznanjevali
so žreči v templjih pogubljenih dni,
da blagoslov raztočene krvi
ne bo počival na glavah drhali.
Prešel sem mrtva mesta in oaze,
okraje vseh cerkva, mošej in shodnic,
povsod je luč krvavih vlažnih pódnic
rodovom golim risala obraze...

Zaželi si mirnega zatočišča, zato nadaljuje:

Joj, zaželel sem prag si samostana,
kjer med beračev starih prazne sklede
položil žejnih ust bi vrč brez dna.

Pretresljiva in nadvse značilna za vso tragično in slutenjsko, preroško Balantičeva poezija in za tista strašna vojna leta je pesem „Doma“, polna hrepenenja po toplini domačega življenja in ljubezni, pa tudi slutnje bližnje smrti:

Kako doma je dobro in lepó,
vsi dnevi nosijo klobuk postrani,
dekletu sladki zlezli so v glavó,
da sanja le o svatbi razigrani.

Pa kaj bi ne! Njen oče dom pripravil,
pobelil vnóvič izbe za sprejem,
zdaj le še čaka, da bi me pozdravil,
da jaz kot dedič mu oči zaprem.

Tovariš, daj, s pestjó me daj po glavi!
Kam raste sen, saj skoraj sem pozabil,
da sem preklet kot ves moj borni rod.

Ne bom je zrl v nevestini opravi,
očeta so zagrebli ji na Rabu
in jaz nekoč segnil bom bogve kod.

To je Balantič: njegova poezija je pognala iz krvi te groze in drhti v večnem slovenskem hrepenenju po pravici, ljubezni in svobodi.

premišljanja

vinko brumen

staranje in življenjska polnost

Človeške družbe in posamezni ljudje imajo radi nekatere zadeve za tabu, to je, za take, da se o njih ne govori, ker je prepovedano, ker se ima za neprimerno ali ker se čuti nek odpor do njih. Med nami sta taki zadevi tudi pomanjkanje kulturne podrasti in pa staranje. Delamo se, kakor da v tem ni nikakega problema, nočemo ga videti in menimo, da smo ga s tem odpravili, da ga res ni. Pa je in marsikdaj hud. Spregovorimo danes nekaj o našem staranju!

Staranje je usoda posameznika in tudi skupnosti. Ne bi dejal, da je nesreča, lahko pa je nekaj precej neprijetnega. Prinaša svoje težave, terja neke prilagoditve in napoveduje konec. Zato si tako posamezniki kakor skupnosti radi zapirajo oči pred to nujnostjo, zato o njej raje ne govorijo. Kakor da bi bilo s tem vprašanje že kakorkoli rešeno ali vsaj odloženo.

Posamezniki se staramo, marsikdo bi brez ovinkov dejal, da smo že stari. Obe trditvi sta lahko po svoje resnični, saj starost ni nekaj, kar nenadoma človeka napade in potem več ali manj časa traja. Pravilneje kot o starosti govorimo o staranju, ki je bolj neko dogajanje kot pa stanje. Kot stanje utegne biti, kakor je nekdo dejal, le slaba navada. Človek se privadi zavesti, da je star, in ravna, kakor misli, da se spodobí starcem, ne da bi se zavedal, da se sicer stara, da pa starost, kot smo dejali, ni niti kak nenaden obrat v nekaj čisto drugega niti neko dokončno stanje, marveč predvsem neko spreminjanje, nek prehod v drugo, če hočemo, v končno dobo življenja. Življenje se pri tem predrugačuje, a še ne preneha, ostaja življenje.

Starost je torej stopnja in nadaljevanje življenja. Tudi stari še živijo in morajo živeti. Tudi oni pa imajo pravico, da živijo polno življenje, tako polno, kakor jim njihov položaj in njihove okoliščine dovoljujejo.

Da pa sploh morejo živeti in si prizadevati za sebi primerno polnost življenja, jim je poleg morda še česa zlasti potrebna gmotna preskrba, neka zaposlenost in pa zavest, da ima tudi njihovo življenje še kak smisel.

Za gmotno preskrbo računamo danes na splošno v svetu s pokojninami. Vendar ta stvar še ni povsod tako urejena, da ne bi ostala kaka zaskrbljenost. Marsikdaj je upokojitev še vedno skok v neznanó, če ne celo kazen za to, da se je človek postaral. Posebno današnja gospodarska nestalnost, ponekod hujša, drugje milejša, ne more izbrisati skrbi nikomur, ki stoji pred upokojitvijo ali je že upokojen. Prvi zlasti še rad odloga upokojitev, čim dalje more, kar pa ima tudi svojo slabo stran.

Starci, tudi upokojenci pa potrebujejo še neko zaposlitev, nek opravke, kateremu morejo dati svoje še preostale moči, ki ne morejo in niti ne smejo ostati nezaposlene. Vsaka nezaposlena človeška sila more postati njegova sovražnica, toliko bolj sile, ki so bile dolgo dobo morda čez mero dejavne in so nenadoma postale brezpredmetne. Tem silam je treba najti neko zaposlitev. Marsikdo vse življenje sanja o tem, da bi rad storil to ali ono, a mu vsakdanje težačenje ne dopusti. Zato bi rad to napravil vsaj tedaj, ko se bo upokojil. Eden bi rad bral in prebral marsikako knjigo, ki jo je kupil, a je ni utegnil prebrati. Drugi bi si rad uredil kako zbirko znamk, razglednic... ki ji v ognju dela ni mogel dati pažnje. Tretji, ki je moral vse življenje presedeti v pisarni, bi se končno rad navžil zraka in sonca, se posvetil urejanju vrta, ptičkom, čebelam. Spet kdo bi rad napisal svoje spomine, morda kot zrcalo dobé, v kateri je živel, le za svoje potomce. Zelo hvaležno polje za zaposlitev, ki ne iščejo zaslužka, je tudi karitativno delo: pomaganje potrebnim, obiskovanje in tolažba

bolnikov in podobno. Taka opravila pa je seveda toliko lažje najti, kolikor bolj je upokojenec še pri močeh, zato pozna upokožitev prinaša tudi svoje probleme.

Vsak človek, tudi starec, pa potrebuje še nečesa, kar more najti v svojih opravkih ali pa tudi ne. Še v Ljubljani sem poznal moža, ki je vse življenje predsedel v pisarni, izrezaval iz zalepk vsakovrstne znamke in jih kopicil, ker jih je nameraval na stara leta urediti v albume. Prav tako je zbiral časopise, da bi iz njih izrezal podlistke in nekatere važnejše članke. Vsega je imel polno stanovanje, da se njemu skoraj ni bilo mogoče gibati. Upokojil se je in bil zadosti gmotno preskrbljen, zaposlitev za starost si je pripravil, vendar je kmalu zbolel in umrl, čeprav je bil prej vedno zdrav.

Podoben primer poznam iz Argentine: možakar je vse življenje lovil metulje, govoril skoraj samo o njih, napolnil z njimi hišo in jih hotel urediti v letih pokoja. A, ko se je upokojil, je tudi umrl. Zakaj?

Zato ker vsak človek poleg kruha in zaposlitve potrebuje še nečesa, da sploh more živeti. Vedeti mora, čemu sploh živi ali še živi, videti v svojem življenju nek smisel. Niti urejanje znamk ali izrezavanje podlistkov, niti prepariranje metuljev mu tega ne more dati. Iskati ga je treba drugje. Morda v tem, kar med nami radi imenujemo poslanstvo. Beseda je močna, pač premočna za to, kar z njo menimo. Gre za nekaj, kar moremo še storiti, s čimer moremo biti še koristni, s čimer moremo pred samim seboj opravičiti svojo navzočnost na svetu.

Nekoč so stari ljudje varovali in pomagali vzgajati vnučke, ko so mladi šli za delom. Danes ne stanujejo skupaj. To ima svojo dobro stran in svoj smisel, a mladim je odvzelo najboljše varuhe otrok, starim pa nekaj, kar jim je polnilo zadnja leta življenja in jih celo pomlajalo. V čem torej danes stari morejo najti smisel svojih zadnjih let?

Tu nas posebej zanima, kak smisel more v svojem staranju najti kulturni ustvarjalec. Naš kulturnik v lepših letih dela vse mogoče, da si zasluži za življenje, skoraj brez izjeme se zaposluje v opravkih, ki so daleč od njegovega stvariteljskega poklica. Poklic, njegov pravi poklic pri tem seveda ne doseže svoje zadovoljivosti. Zato hrepeni po času in možnostih, da bi se posvetil tistemu, k čemur ga vleče duša. Marsikdaj še posebno želi upokojitve, da bi končno mogel biti to, kar bi moral biti. S tem bi na starost našel najprimernejšo zaposlitev, obenem pa tako, da bi mogel v njej videti smisel svojega življenja. Saj bi v nekem pogledu šele sedaj mogel zares zaživeti zares svoje življenje.

A tukaj se začno nove težave. Mnogi od teh ljudi so prišli v novi svet že bolj ali manj v letih. S tem se jim zakasnjuje tudi čas upokojitve. Gospodarska nestalnost, negotovost ustrezne zakonodaje, obljube višje pokojnine, če se upokojijo kasneje in podobno jih čez zakonito starost drži pri delu in v službi. Ko se upokojajo, so tedaj že precej v visokih letih. Se li bodo tedaj še mogli preusmeriti v novo, čeprav vse življenje sanjano in pričakovano delo, ali pa bodo za to že prestari?

Ko se pisatelju začne tresti roka, naj odloži pero, je nekoč svetoval sedemdesetletni Josip Stritar. V našem primeru to pomeni, da bi naš ustvarjavec moral nehati prav tedaj, ko bi šele mogel zares začeti. Stvarna možnost dela se mu dá šele tedaj, ko osebno ni več pri močeh zanj. S tem pa izgubi prav tisto, česar tedaj najbolj potrebuje, da more živeti, zavest, da more še kaj koristnega storiti.

To ni prav nič tolažilno. Pri nas pa ne moremo mimo še drugega vzporednega pojava, namreč da se obenem s staranjem posameznikov stara tudi cela naša skupnost. Zaradi okoliščin, s katerimi nas je obdarila zla

sreča, nimamo niti prednikov, bolje predhodnikov, še manj pa potomce. Predhodnikov nimamo v tem smislu, da smo bili nenadoma prestavljeni v položaj, ki ga prednamci niso poznali in nas niso mogli pripraviti nanj. Sami smo se morali znajti, kolikor smo se, povsem se še vedno nismo.

Ostajamo pa tudi brez potomcev, ne sicer biološko, pač pa kulturno. Medtem ko se mi bijemo še za našo preteklost in največ še z našo sedanostjo, mladina iz sedanosti išče v prihodnost, ki je daleč od naše preteklosti, zato se duhovno oddaljuje od nas.

To je umljivo, čeprav nam je težko pri tem; mladina živi v drugem svetu. (Žal je tudi v našem zamejstvu, torej na naši lastni zemlji podobno, kakor priča tožba, da slovenske liste naročajo v glavnem le starejši; ko umrejo, mlajši rod list odpove, ker mladi malo beró ali pa tuje liste. Kat. glas, 22-1-77, str. 2.) A ob tem se naša skupnost stara, povprečna starost zlasti aktivnih udov skupnosti je vsak dan višja. Mlajši se ne vključujejo vanjo ali ostajajo kulturno neaktivni, vsaj za nas.

Ta starajoča se skupnost pa je naš življenjski prostor. Njej dajemo, kar ustvarjamo, v njej najdemo pogoje, da moremo ustvarjati, zlasti da imamo za koga ustvarjati. Ali ni nevarnost, da ne rečemo gotovost, da življenjska sila naše skupnosti kmalu tako opeša, da ne bo mogla več niti sprejemati kulturnih dobrin, ki smo jih še možni dati? Kaj bomo mogli tedaj storiti, za koga delati, študirati, pisati, sploh ustvarjati?

Kdor tedaj upa in pričakuje, da bo v stvarnosti in pokoju mogel končno delati, na kar vse življenje čaka, in če je to kulturno ustvarjanje, bo lahko ostal brez te možnosti, četudi bi mu sile delo še dovolile, ker njegovo delo ne bo več nikogar zanimalo, nikomur koristilo, od nikogar cenjeno. Kaj bo tedaj smisel njegovega življenja, čemu bo mogel še živeti?

Pri nas tudi najtežja življenjska vprašanja radi odpravljamo z besedami, namesto da bi jim posvetili misli. Za besede pa res velja, kar je vedel že Ivan Cankar: „Beseda je kakor razvajan otrok: komaj dobro shodi, že gospodari svojemu očetu, ter mu je nadvse okruten gospodar. Pojem izgine, mrtva je misel, beseda sama ostane v svojem veličanstvu.“ (ZD 21, 181). Kako prav je imel Cankar, čutimo vsakokrat, kadar se na najtežja vprašanja odgovarja le z besedami, za katerimi že dolgo ni nobene misli. Tudi ob tem razmišljanju se utegne najti kdo, ki bo tukaj načetim vprašanjem skušal izbiti temelj z opombo, da sem pesimist.

Mislím, da nisem, čeprav ne bi bilo čudno, če bi bil. Saj, kakor je tudi že napisal isti Cankar (koliko bi se mogli naučiti od njega!) in velja še posebno za nas, za naš čas in naš položaj, „zelo majhen ali zelo velik je človek, ki v današnjih časih ni pesimist. Zelo velik je človek, ki je izpregledal in ki je občutil vso bolečino našega narodnega življenja, a vendar ni povzel glave. Optimistov tiste vrste, ki niso gledali in niso čutili, sem srečal toliko, da sem se spotikal obnje...“ (ZD 24, 113 in sl.).

Lahko je biti optimist, če človek nič ne vidi in noče videti, ničesar ne čuti in ne misli, kar noče. A tak optimizem ni vreden človeka, ki je misleče bitje, vsaj v možnosti. Lahko je tudi zapasti v pesimizem, če nekdo gleda le težave in ne dviga glave in misli. A kar nam je bolj potrebno, je realizem, ki zna videti težave in ovire ter znati in hoteti iskati rešitev iz njih, resnično rešitev, nikakih sanj in samoprevar. Le tak realizem nam more pokazati pot iz težav, če je kaka. A to je treba iskati. Zato ne smemo zapirati oči pred dejstvi, ki ne prenehajo biti, kadar jih nočemo videti. Saj sicer tudi nam velja beseda Beličičeva: „Noji, nagledali smo se vaših zadnjic, vzdignite že glavo iz peska!“ (Meddobje XV, 3-4, 187.) Noji, da; ni važna niti barva niti velikost teh čudnih ptičev, če imajo navado tiščati glave v pesek, so vsi noji. Glave dvigati iz peska in misliti, to je naša prva potreba.

Izid te aprilske številke se je zaradi težav zakasnil. Bravce prosimo za razumevanje. Ker je številka izšla šele konec maja, objavljamo tudi nekatera poročila, ki se nanašajo že na maj. Sporočamo, da bo prihodnji Glas izšel sredi junija na 16 straneh kot dvojna majskojunijska številka.

V Ljubljani sta pred meseci (ob koncu 1976) Zveza delavskih univerz Slovenije in Center za samoupravno normativno dejavnost objavili brošuro (29 strani) z naslovom „Socialistične sile, religija in klerikalizem“. Napisal jo je trenutni tajnik KP Slovenije Franc Šetinc. Iz njegovega 5. prispevka „Spremembe na Slovenskem“ se nam zdi primerno – da pač ne pozabimo, kdo danes Slovencem v matični Sloveniji soli pamet – ponatisniti spodnje odstavke. Svobodni bravci bodo prav zanesljivo brez težav pridali svoj uvid k modrovanjem partizanskega časnikarja in samoupravljalškega funkcionarja.

V 30 letih graditve socializma smo dosegli takšne rezultate, da jih mora videti vsakdo. In to je tisto poglavito, kar je vplivalo na diferenciacijo znotraj rimskokatoliške cerkve in povzročilo, da so se začele deliti sile na tiste, ki so še na starih pozicijah (če ne javno, pa prikrito), in na tiste, ki priznavajo napredek. S to diferenciacijo bi lahko opredelili štiri skupine.

V prvi skupini so belogardistični duhovniki, ki so v glavnem v tujini. Delujejo med našo politično emigracijo, predvsem starejšo, ker se mlajši ne odločajo za tako izdajalsko pot. Poskušajo vplivati na naše delavce, čeprav jim to ne uspeva tako, kot si želijo. To pa je vendarle maloštevilna skupina. Imajo na primer revijo „Naša luč“, ki izhaja v Celovcu in ki poskuša zainteresirati zlasti naše delavce, je pa strupena in sovražna do socializma. „Katoliški glas“ izhaja v stari Gorici in so zanj celo duhovniki dejali, da bi se moral namesto „Katoliški glas“ preimenovali v „glas sovraštva“...

Druga skupina je najmočnejša. Poskuša biti lojalna do naše stvarnosti in je z uvodnikom, objavljenim v Družini, tudi priznala napredek, čeprav še ni v celoti zadovoljna z našo stvarnostjo. V tej skupini še ni prišlo do globljih sprememb. Predvsem pa velja za to skupino, ki pravzaprav vodi, da se še ni ogradila od izdajalske vloge cerkve v preteklosti. To bi morala storiti na ustrezn način; obsoditi bi morali izdajalsko vlogo dela cerkve, dela duhovščine med drugo svetovno vojno. To so hipoteke, ki jih bremenijo in bi jih morali odvreči. Tega ne terjamo samo komunisti, to terjajo predvsem verniki.

Tretja skupina je pokoncilska. Ta vendarle želi ohraniti sedanje strukture, želi organizirano nastopati v naši družbi, organizirano kot cerkev, s kritiko našega sistema itd. To je v bistvu neoklerikalizem. Verniki ne morejo dovoliti, da bi bila cerkev nekakšen posrednik in da bi bilo njihovo sodelovanje v samoupravnih strukturah odvisno od dobre volje in stališč te ali one skupine v rimskokatoliški cerkvi.

Četrta skupina je prav tako pokoncilska; priznava našo stvarnost in meni, da se mora cerkev nekaž naučiti od te stvarnosti, da je ta izziv cerkvi. Zlasti v reviji Znamenje

je bilo objavljenih več njenih stališč, katerih vsebina bi bila na kratko naslednja:

- treba je sprejeti nove družbene razmere kot nujno znamenje časa, kot izziv cerkvi. Cerkev mora ponovno razmisliti o svoji veri, o njenih možnostih in perspektivah v spremenjenem svetu;
- marksizem je napreden, toda ne razreši vseh protislovij: Edino religija, seveda pravilno razumljena, kot pravijo, zagotavlja človekovo svobodo in subjektivnost. Krščanstvo naj bo navzoče v procesu človekovega osvobajanja;
- cerkev mora zavreči preživle oblike. Takšnega poslanstva ne more opraviti sedanja cerkev, temveč nova oziroma prenovljena cerkev.

To so na kratko stališča te pokoncilske skupine, ki tudi meni, da cerkev ne more biti nikakšen posrednik med družbo in državljanom-vernikom, temveč da se mora vernik sam vključevati v samoupravno življenje po svoji vesti in po svojem prepričanju in da mu cerkev pri tem ne sme postavljati nobenih ovir. Ta skupina torej priznava veliko vrednost marksizma, zlasti na ekonomskem področju, na področju tehnologije in spreminjanja sveta, hkrati pa trdi, da marksizem ni dovolj močan na področju humanizma, morale itd. in da bi v tem smislu moral najti mesto v nekakšnih religioznih okvirih, da bi se moral torej obogatiti z religijo, ampak le z novo, prenovljeno, obogateno religijo.

Zanimivo je, da ta skupina ugotavlja, kako se cerkve vedno bolj praznijo, kot je pisalo v Družini 28. septembra 1975, da je bogoslužje vedno manj prepričljivo, da vera usiha, da cerkev vali krivdo na vernike, na ljudi, ki se jim izmikajo, na škofijo, na mlajše in starejše. V resnici pa so sami tisti, ki se otepajo boljše poti in primernejših pripomočkov. Izmikajo se odprtim človeškim odnosom, učinkujejo uradniško, brez srca in brez ognja, pozabljajo na žive vrednote znotraj sedanjega življenja, vztrajajo pri tistem, kar današnjega človeka bolj uspava kot privlači. Če je cerkev zašla v krizo, bi se morali vsi skupaj zganiti in močneje poprijeti za plug. Tako pišejo v Družini.

(Na straneh 18-22 omenjene brošure.)

narodna sprava in izdajstvo

Pod gornjim naslovom je Prijatelj logike 9. decembra 1976 v goriško-tržaškem Katoliškem glasu objavil nekaj uvidov in vprašanj ob izjavah, ki jih je tajnik KPS Franc Šetinc, tudi spisovalec, kot intervju izgovoril za partijsko revijo Naša obramba in so bile pozneje ponatisnjene v ljubljanskem Delu. Posredujemo te uvide vsem našim bravcem, ki svobodnega zamejskega tednika ne dobe v roke.

„Narodna sprava je antikomunizem, preoblečen v nova oblačila.“ Tako izjavlja partijski veljak Franc Šetinc v intervjuju, ki ga iz „Naše obrambe“ ponatiskuje Delo 23. oktobra. Avtor meni, da si je narodno spravo izmislila slovenska politična emigracija, ki bi se po 30 letih rada vrnila domov, se pobotala s partijo in dobila košček oblasti. Toda z izdajalci ne more biti sprave, dodaja Šetinc, ki ima odprto rubriko za dialog z bralci in se zato tudi mi vključujemo z nekaj vprašanji.

1. Rekli ste, da sta narodna sprava in antikomunizem eno in isto. Po isti logiki sta eno in isto tudi komunizem in narodni razdor. Ali pa pustimo logiko za drugič, kaj menite?

2. V svojem članku pravite, da je politično aktivnih slovenskih emigrantov po vsem svetu okoli 500. Od tega 200 duhovnikov, vsem skupaj pa je, kot se izražate, pognala že siva brada. Kako je socialistična in samoupravna Jugosla-

vija pripravljena na skorajšnji vdor te nevarne armade?

3. Ko že govorimo o izdajstvu: kaj sodite o vaši KPS, ki je zaradi pakta Molotov-Robentrop sprejela nacistične okupatorje kot zaveznike in temu ustrezno rušila moralo v jugoslovanski armadi? Kaj je zdaj to: zvestoba do zaveznika ali kolaboracionizem?

4. Kako bi vi označili skupino, ki povede sorojake vseh nazorov v osvobodilni boj, po zmagi pa prelomi narodni pakt, uvede lastno diktaturo in brez sodbe pobije zajete nasprotnike (da o medvojnih likvidacijah ne govorimo)?

5. O pesniku Balantiču pišete, da ga je belogardizem nalašč poslal v postojanko Grahovo, ker je vedel, da bo podlegla partizanski premoči ter si bo tako priskrbel žrtev-mučenika. Naj torej po isti logiki sumimo, da je imela enake račune tudi OF s pesnikom Kajuhom, ki ga je poslala s XIV. divizijo v nemško past čez Plešivec na Krajder? Ali velja logika za vse ali za nikogar.

DRAGO MARIJAN ŠIJANEC

Dirigent DRAGO MARIJAN ŠIJANEC je nudil argentinski glasbeni javnosti prve letošnje dosežke: tri celovečerne simfonične koncerte.

28. februarja je dirigiral v Državnem dramskem gledališču Cervantes v Buenos Airesu Državni simfonični orkester v tretjem letošnjem rednem koncertu. Spored je zasedel Bizetovo 2. suito za Daudetovo tragedijo „Arležanka“; izredno zahtevni Rousselov Klavirski koncert (op. 36), kjer je kot solistka izredno prefinjeno nastopila pianistka Ana Stampella; argentinskega modernega skladatelja S. Picchia orkestralno suito „Serie argentina“, ki je tokrat pod šijančevu taktirko doživela krstno izvedbo; za sklep pa pompozni Rimski-Korzakov „Capricho español“. Kritiki so znova pozdravili z vsemi priznanji šijančev nastop, občinstvo, posebno mladina, pa je dirigentu že med koncertom, najbolj pa ob sklepu naklonila zavzet aplavz.

V soboto 5. marca pa je D. M. Šijanec dirigiral orkester opere v La Plati pri koncertu v počastitev 150-letnice smrti L. van Beethovna. Spored je obsegel 3. simfonijo „Heroica“ in mašo „Dona nobis pacem“ za soliste, zbor in veliki orkester. Koncert je v prestolnici province Buenos Aires La Plati privabil v opero izredno množico, krajevni listi so šijančev nastop zapisali med „najbriljantnejše ustvarjalne dosežke mojstra Dragota“ in vredno počestitve Beethovnovnega spomina. Koncert je D. M. ponovil naslednjo nedeljo zvečer v argentinskem narodnem svetišču v Lujánu pri Buenos Airesu, spet z velikim uspehom, pri napolnjeni baziliki.

akad. slikar BOŽIDAR KRAMOLC

pripravlja večjo javno slikarsko razstavo svojih najnovejših del, ki obseže olja, paste, portret, risbe in grafiko. Razstava bo odprta ves mesec april v Gallery Ingénu v Torontu, Kanada. O razstavi bomo še poročali.

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA IN PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

Goriška Mohorjeva družba, ena od mlajših sester stare Slomškove ustanove, obstaja in dela že nad 50 let. Z izjemo nekaterih let najhujšega preganjanja je v tej dobi vsako leto poslala svoj dar zlasti primorskim rojakom. V času, ko je teh bilo v Italiji mnogo več, kot jih je danes, so jo pri delu na vse mogoče načine ovirali, sedaj pa, ko dela svobodno, je zamejskih primorskih Slovencev mnogo manj. Pred leti poskušana vsaj delna združitev s celovško sestro se ni obnesla. Kljub vsemu pa GMD s svojim delom ne preneha in tudi v tem izpričuje slovensko žilavost.

O marsikakem delu, ki ga je GMD poslala svojim udom, bi se splačalo pogovoriti. Od izdanih v zadnjem času je zlasti omembe vredno delo Andreja Kobala, Svetovni popotnik pripoveduje, ki je izšlo v dveh debelih knjigah. V njih ta slovenski Amerikanec opisuje svojo pot skozi čas in čez planet, predstavlja svoje, za Slovence zares neverjetno pisano in bogato življenje. Knjigo bi morali prebrati zlasti še zdovski Slovenci, saj je življenje A. Kobala eden izmed konkretnih zgledov, kako se slovenski naseljenci v novem svetu more včleniti v novo človeško skupnost, v njej doseči visoke položaje in časti, pa pri vsem tem ostati tudi dober Slovenec, kar se nekaterim rojakom zdi nezdržljivo. Kobal je s svojim zgledom pokazal, da ta problem ni le teoretsko, ampak tudi praktično zadovoljivo rešljiv.

GMD pa je v zadnjih letih začela tudi z izdajo večjega dela, o katerem bi danes želel spregovoriti nekaj besed, ker sem pred nedavnim začuden slišal, da tudi sicer razgledni mednamci niti ne vedo, da tako delo izhaja.

To delo je Primorski slovenski biografski leksikon (PSBL), ki ga je ob svoji 50letnici sklenila izdati GMD in od katerega so izšli že trije zvezki na skupno 248 straneh. V tem delu uredniki in sodelavci nameravajo predstaviti vse vidnejše slovenske osebnosti, ki so bile ali so doma na

Primorskem (v tej zvezi izraz zajema vse po Slovenčih naseljeno ozemlje, ki je med obema vojnama pripadalo Italiji, tudi Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino, pa Istro in Reko). Tem domačinom dodajajo Slovence, ki so od drugod prišli na Primorsko in tukaj zapustili sledove svojega dela. Kot tretjo skupino pa sprejemajo tiste tujce, neslovence, ki so na Primorskem pustili spomin, nekateri dobrega, mnogi drugi hudega.

Delo, ki so si ga naložili uredniki in sodelavci (teh je doslej naštetih 36), je zelo ambiciozno, vendar se zdi, da so se ga lotili dobro in uspešno. V dosedanjih že izišlih treh zvezkih so opisane osebnosti, katerih priimki se začinjajo s črkami A, B, C in pa Č (do Čopič). Članki so razmeroma kratki (s prav redkimi izjemami), zgoščeni in zgolj factografski (navajajo le dejstva, vzdržujejo se odobravanja ali obsojanja, kolikor že dejstva sama ne vzbujajo takih sodb), torej služeči le resnici. Opisom so dodani spiski najvažnejših virov in so opremljeni z značkami avtorjev.

Po končanem celotnem delu, kar uredniki optimistično upajo doseči v nekaj letih, mislijo izdati še dodatni zvezek, ki bo vseboval članke o izpuščenih osebnostih, dopolnilne podatke in morebitne popravke. Morda bi kazalo dodatke in popravke izdajati pogosteje, morebiti na vsak tretji ali četrti zvezek, ker bo sicer najbrž treba dolgo čakati nanje ali jih ne bomo pričakali.

Saj, če pomislimo na preredko izdane snopiče središnega Slovenskega biografskega leksikona, ki je tudi že spočetka obljubil dodatni zvezek, pa je v nad 50 letih komaj prišel do črke Š, naš strah pač ni neupravičen. Občudujemo pa lahko primorske kulturnike, ki so si upali začrtati in podvzeti pripravo takega dela. Zaslužijo vso pomoč, ki bi se jim mogla dati. Vsem tistim pa, ki pri svojem delu potrebujejo podatke, katere morejo najti v novem delu, moremo le svetovati, naj ne zamudijo s pridobitvijo, dokler se delo še dobi, ker pač ni verjetno, da bomo dočakali kak ponatis.

VINKO BRUMEN

o nas pišejo

Pod naslovom „Druga letošnja številka Meddobja“ je tržaško-goriški NOVI LIST 5. avgusta 1976 objavil kritično poročilo o 2. zvezku Meddobja XV. Nepodpisani kritik je zapisal:

V Evropo je prispela druga letošnja številka revije »Meddobje«. Po kratkem uvodniku v španščini pod naslovom »Los límites« (Meje), ki ga je napisal France Papež in v katerem se obrača zlasti na mlade, ki so že zrastle v Argentini, naj izkažejo zaupanje reviji, sledi pesem Vladimira Kosa (Tokio) »Kakor luč tovornih bark na Šumida«. Bolj kot njegova pesem pa nas tokrat prevzame njegova pripovedna proza, namreč novela »Ignatius Summercall«. To je zgodba o mladem Slovincu, kmečkem fantu Ignacu Smerkolju, ki se je nekoč v preteklem stoletju potikal po Združe-

nih državah. Potem ko je delal nekaj časa v Chicagu, kjer so mu tudi spremenili ime v Ignatius Summercall, in na železnici v Kansasu, ga začne zanašati vedno bolj proti Zahodu, dokler se končno ne vdnja za voznika pri kolonistovski odpravi, ki se odpravlja na Divji zahod. Po poti ga po krivem obdolžijo tatvine in strašno pretepejo. Zapuščene in skoro umirajočega v preriji ga najde nek pustolovec, bivši zlatokop, ki zasleduje morivca svoje žene. Vzame ga s seboj in zgodi se, da opravi maščevanje namesto svojega ubitega rešitelja, nakar najde nov dom na samotni farmi za rejo konjev. Novela je presenetljivo dobro napisana, epska in napeta, hkrati pa predstavlja dvojno novost v slovenskem pripovedništvu: snov zajema iz dozdaj skoro popolnoma prezrte zgodovine našega izseljevanja v Severno

Ameriko v preteklem stoletju in poleg tega je tudi uspel poskus slovenske pustolovske povesti v slogu »westerna«. Lahko bi skoro rekli, da je glede na to novelo Vladimir Kos kot pripovednik še boljši od lirika, kajti v njegovi liriki je že opaziti dolgo bivanje v tujini, zlasti v obliki raznih jezikovnih trdot, medtem ko v pripovedni obliki to ne pride do izraza in se celo zdi, da mu je odtrganost od tradicije vse prehude dolgovernosti, »psihologiziranja« in smerjenja v slovenskem pripovedništvu po Cankarju v prid. Zares radi bi še brali kako njegovo novelo ali celo roman. Sledi nekaj pesmi pokojnega Odonata Peterke (rokopis je prišel na dan šele pred nedavnim) pod skupnim naslovom »Ne, ni pomlad«, ki nam razkrivajo še eno zanimivo, čeprav nedozorelo pesniško osebnost. Štiri pesmi je objavila tudi Milena Merlak (»Zimska reka«, »Zimska depresija«, »Prazna cesta« in »Praznina.«) To pa je že oblikovno dovršena in vsebinsko moderna lirika iz velemestnega občutja, npr. v verzih: »Napila sem se noči – hlastno sem vsrkala vase – bleščečo temo njenih kapelj.«

Kar zadeva esejistiko, je prispeval znani filozof Vinko Brumen precej dolgo poglobljeno in zanimivo študijo »Franceta Vebera mesto v filozofiji«, ki po svoji tehtnosti zahteva,

da bi o njej posebej spregovorili, zato se bomo po možnosti ob priložnosti povrnili k njej, tembolj ker postaja Veber spet aktualen kot izviren in doslej premalo upoštevan glas v slovenski filozofiji. Nikolaj Jeločnik je objavil pogovor s slikarko Marjanco Savinšek v Parizu (revija prinaša tudi celostranske fotografije njene risbe »Slovenska Madona« in treh olj »Žena v belem«, »Sedeči akt« in »Kompozicija v rdečem«). Franc Jeza pa je zastopan v razpravo »Kosezi«, v kateri dokazuje, da izhaja slovenska beseda kosez (naziv nekdanjega slovenskega plemstva) iz nordijske besede kosnig (volitve) oziroma kosing (volivec). Opozarja tudi, da je posebno nemško-avstrijsko zgodovino-pisje doslej napačno in tendenčno tolmačilo besedo kosez kot izhajajočo iz dozdevno mongolske besede kazak, na čemer je zgradilo celo teorijo, kakor da so bili Slovenci nekoč sužnji Mongolov; s to teorijo so hoteli vzbuditi v Slovincih občutek manjvrednosti in suženjskega značaja davne slovenske zgodovine. Žal je to šovinistično in neznanstveno teorijo sprejelo v glavnem tudi slovensko jezikoslovje in zgodovino-pisje.

V reviji pogrešamo kritiko in kulturno kroniko, čemur je gotovo vzrok pomanjkanje sodelavcev.

Buenosaireski slovenski tednik **Svobodna Slovenija** je pod stalnim zaglavjem „Med knjigami in revijami“ kot 32. feljton objavil kritično poročilo o 3-4 zvezku XV. letnika (1975) revije **Meddobje**, ki je izšel na 160 straneh v začetku 1977 pri Kulturni akciji. Zapis je podpisal kulturni urednik lista dr. TINE DEBELJAK. Ker je prvi kritični pregled najnovejšega dvojnega zvezka naše revije, ga ponatiskujemo v celoti za kroniko in v razgled bravcem. Kritika, ki je natisnjena v Sv. Sloveniji 8. marca 1977, se bere takole:

Izšel je dvojni zvezek revije Slovenske kulturne akcije **Meddobje**, s katerim je dopolnjen XV. letnik (t. j. za leto 1975). Obvezni kasteljanski tekst je napisal urednik Fr. Papež ter v njem predstavil Ivana Cankarja ob njegovi 100-letnici ter s tem označil to številko kot Cankarjevo. Poleg tega uvodnega članka so Cankarju posvečeni dva eseja, ena prigodna pesem in ena risba s tušem. Prvi esej je izpod peresa Fr. Papeža in govori o Motivu doma in zdomstva pri I. Cankarju. Svoj čas je Nemeč Heiliger napisal knjigo o domotožju pri Cankarju, Papež pa piše o Cankarjevem pojmovanju doma in zdomstva, biografsko in sociološko, tudi o odtrganosti od vsega šentflorjanstva, licemerstva itd. Ta motiv je Cankar oblikoval romantično (Lepa Vida) in socialno-realno (Hlapec Jernej). Premalo pa je poudaril, kako se je domovina odtujila njemu, da se je doma počutil tujca. – Lev Detela je priobčil svoj lep in zgoščen spominski govor na nemškem radiu v Kölnu.

Vladimir Kos je napisal za Cankarjevo in Kettejevo stotnico sto vrstic obsegajočo pesnitev Praznovanje, s katero postavlja Cankarju spomenik, kip pred Dom Brezdomcev „v svetu svobode“, kot stražnika Kočevja in Teharij... Tako je Kos iztrgal Cankarja iz rok partizanskih brigad in ga postavil – v Kočevski rog... K Cankarju spada tudi prva objava skice Cankar na Rožniku, ki jo je začrtala Bara Remec kot naslovno stran Debeljakove izdaje šopka Cankarjevih pisem (l. 1944). Tu je prvič objavljena skica s tušem, ki naj opozori urednika Cankarjevega Albuma v domovini, da izgotovljene naslovne strani ni v reprodukciji v Albumu, kot so menda vse upodobitve Cankarja v likovni umetnosti. Zakaj?

Ta dvojna številka je značilna tudi po tem, da ima mnogo leposlovja. Bogato je pripovedništvo: najboljša je črtica

Teda Kramolca Kurir, pisana živahno in s sodobno problematiko, dasi je iz medvojnega časa. Vinko Beličič je napisal tržaško črtico Seme ognja, v bistvu avtobiografsko stvar, čeprav fingiran podgovor med Snojem in Furtičem, ki je k prvemu poslan kot ogleduh. Dogodek, gotovo po čbelodanjenju Beličičeve zadnje knjige. Najdaljša črtica je Krivčeva Zemlja umira, ki je dobila nagrado predzadnjega natečaja dr. I. Lenčka. Zajame bolj s prvim delom – z obiskom v Halozah, kakor pa z drugim – z obiskom v Ameriki. – Milena Merlak je napisala prozo Demostenes in njegova žena, ki naj pokaže diktatorskemu režimu predanega govornika in ženin demokratiški odpor z aluzijo antičnega konflikta prenešenega v naš čas. Pa ne verujem, da se je posrečilo. Podobno je tudi „duhovno srečanje“ Leva Detele s Pesmimi Franceta Balantiča z naslovom njegove zbirke V ognju groze plapolam in s podnaslovom „oratorij za zanamce“. Resnično napisan – za bodoči rod. Nam je Balantič še zgodovinsko preblizu, še ločimo Grahovo od Kočevskih jam: Deteli pa se je Pesnik že spremenil v simbol vseh: Je zdaj rdeče jabolko, žareče ob ribniku, ki vabi bodoče rodove v ognjene vizije proti nasilju, trpljenju, smrti... V tej vizionarnosti je močno poudarjen „rdeči junij 1945“, pomor 12 tisočev, še bolj pa pesnikova prerokba: Nekoč bo lepo: njegove misli bodo preživele tiste, ki so ga ubili... V celoti je to zanosna himnična vizija ob Balantiču za današnji čas, še bolj za bodoči, ki pa se ne da razumeti, pač pa občutiti silo protesta. Tudi intervju misijonarja p. Cukala v Indiji s Solženicinom v Kalkuti je – irealen, neresničen, je ob pisanju indijskih časopisov izkonstruirano srečanje, kakor bi ga rad imel on, avtor, da bi mu vpletel v pogovor tudi slovenski medvojni problem.

(Konec prihodnjic.)

VAŽNO SPOROČILO:

Naročnike naših publikacij in vse dobrotnike, ki gmotno pomagajo s svojimi darovi Kulturni akciji pri njenem delu za rast in ohranjanje slovenske kulturne svobode v zdomstvu, prosimo, da vsa denarna nakazila naslavljajo poslej le na ime novega blagajnika: **LOJZE REZELJ, Ramón L. Falcón 4158, 1407 Buenos Aires, Argentina**. Prosimo tudi vse naše poverjenike po svetu, da se ravnajo pri obračunavanju za naše publikacije po tem sporočilu.

CORREO ARGENTINO CASA CENTRAL Y SUC 7	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1328339

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide dvanaestkrat na leto. Urejuje ga José Petric, Zapiola 1723, I.D. 1426 Buenos Aires, Argentina. Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, Remedios de Escalada 1826, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na: Lojze Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Valentín Debeljak), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Za podpisane članke odgovarja podpisnik.